

SKUP 2000 – 30

Prosjekt: Attentatet
Medarbeider: Odd Isungset
Publikasjon: Tiden Norsk Forlag
Publisert: 2000
Medium: Bok
Tema: Terrorisme

METODERAPPORT

ATTENTATET

1) **Journalist:** Odd Isungset

2) **Tittel:** Attentatet

3) **Publikasjonsdatoer:** Boka om Nygaard-saken ble lansert 30.11.00. Det ble også sendt en del nyhetssaker på TV 2, basert på min bokresearch den 29. og 30.11, og den 21. og 22.12.–00. Boka er et resultat av et arbeid som har strekt seg over fire år. Jeg har i løpet av disse årene også laget to dokumentarfilmer og en serie med nyhetssaker. Dokumentarene er også vist på TV i Frankrike og Italia. Dokumentarene og nyhetssakene fra 97 og 98 har vært til vurdering hos SKUP-juryen tidligere år. Jeg legger dem derfor ikke ved rapporten, men skriver likevel nokså fyldig om hva de inneholdt og om hvordan jeg jobbet da jeg laget dokumentarene, - ettersom boka er en videreføring av TV-jobbinga med Nygaard-saken.

Den første dokumentaren (52 minutter) ble sendt 15.12. 1997, den andre (70 minutter) ble sendt 12.10 1998. I tillegg laget jeg 24 nyhetssaker om Nygaard-saken de to årene. Nyhetssakene i 1997 ble sendt 12., 13. 14, 15, 16, 17. og 19. desember. Nyhetssakene i 1998 ble sendt 14. 1, 17.1. 22.1. 9.9, 8.10, 10.10, 12.10. og 19.10.

4) **Redaksjon:** Dokument 2, Boks 2, 0101 Oslo

5) **Journalist:** Odd Isungset, Boks 2, 0101 Oslo. Tlf 22 31 47 00

6) **Arbeidet:**

a) Arbeidet startet sommeren 1995 da jeg og en kollega møtte en person som hevdet at han hadde spanet på William Nygaard på oppdrag fra den iranske ambassaden. Kilden kom med en rekke interessante detaljer og teorier. De viste seg seinere ikke å holde stikk. Men kildens opplysninger gjorde meg interessert i saken, og førte til mitt første møte med William Nygaard. Men ut over å ta vare på enkelte klipp, lot jeg saken hvile fram til sommeren 1996. Da tok jeg kontakt med Oslo Politikammer med forespørsel om muligheten for å lage en dokumentar. På treårsdagen for attentatet i oktober 1996, sendte TV 2 mitt første innslag om Nygaard-saken.

Det kommende året hadde jeg gjentatte ganger kontakt med Oslo Politikammer for å høre om de kom til å lage den statusrapporten de hadde varslet, og for å høre om de aktet å gi meg innsyn i den rapporten, slik kriminalsjefen hadde lovet. De skulle seinere vise seg at det ikke gikk slik. Det kom ingen rapport, og det var ikke mulig å få innsyn i et eneste dokument.

Våren 1997 kom dommen i Mykonossaken i Berlin. Det var en epokegjørende rettssak og en epokegjørende dom. Etter en rettssak som hadde vart i tre og et halvt år, ble det for første gang entydig slått fast at Iran sto bak terrorhandlingene på europeisk jord. På det tidspunktet bestemte jeg meg for alvor for å gå i gang med Nygaard-saken. Jeg ønsket blant annet å sjekke om det kunne være noen paralleller mellom det handlingsmønsteret som avtegnet seg gjennom domspapirene i Tyskland, og det som hadde skjedd i Dagaliveien. Jeg var klar over

at det var både ambisiøst og vanskelig å begi seg ut på en jobb som handlet om å etterprøve politiets arbeid. Men jeg syntes samtidig det var en viktig journalistisk oppgave der vi som journalister hadde forsømt vår plikt. Jeg sammenliknet Nygaard-saken med Palme-saken, og var forundret over at ingen journalister hadde kommet meg i forkjøpet.

Arbeidet resulterte i en dokumentar som ble sendt på TV i desember i 1997. Jeg syns jeg hadde kommet et stykke på vei, og lyktes i å sette saken på dagsorden i et par uker. Men jeg følte likevel at jeg satt igjen med mye overskuddsinformasjon, og med mange løse tråder. Jeg tok derfor opp igjen tråden året etter, og laget en ny dokumentar til femårsdagen for attentatet i oktober 1998. Samtidig startet jeg arbeidet med det som til slutt ble en bok, i november 2000.

b) **Problemstilling**

Den sentrale problemstillingen i starten var kort og godt: Hvordan overbevise William Nygaard om at jeg var en hederlig journalist som kunne gjøre et brukbart journalistisk arbeid. TV er et slagkraftig medium og et vanskelig medium. Fortid er ekstra vanskelig på TV. Rekonstruksjoner blir ofte banale og feilaktige dersom de blir for konkrete. Uten levende personer som formidler sterke synspunkt eller sterke følelser, har du ingen god TV-story. På dette området er det stor forskjell mellom undersøkende journalistikk på TV og i skriftlige medier.

Med andre ord: Dersom jeg ikke greide å lage et såpass bra produkt at William Nygaard ville stille opp, ville jeg neppe ha noe TV-program. Nygaard hadde fått hundrevis av spørsmål fra mine kolleger om å fortelle om de dramatiske minuttene da det smalt i Dagaliveien. Han hadde sagt nei, nei og atter nei. Han ville ikke sutre foran kamera for å gi oss billig underholdning. Hans vilkår for å medvirke var at programmet måtte legge vekt på det prinsipielle i saken, og at det måtte ha et innhold som representerte noe vesentlig nytt. Lenge så det derfor ut som om det ikke kom til å bli noe TV-program.

Det var også andre problemstillinger som var sentrale i starten. Jeg hadde en ambisjon om å etterprøve politiets arbeid, og en ambisjon om å få intervju med iranske myndighetspersoner på høyest mulig nivå. Jeg hadde også en ambisjon om å få satt saken på dagsorden, og minne det norske folk på at saka var uløst. Jeg mente også at det var viktig å gjenta alvoret i saken, fortelle at attentatet representerer et av de mest alvorlige angrepene på ytringsfriheten i Norge etter krigen. Jeg hadde også et håp om å få politiet til å uttale seg om hva som var hovedsporet i etterforskningen. Etter mitt syn hadde særlig William Nygaard, men også det offentlige Norge krav på å få vite dette.

I arbeidet med boka ble problemstillingene utvidet. I bokform kunne jeg forfølge alle spor i saken. Jeg kunne sjekke ut alle blindsporene og skrive om dem. Jeg kunne gå grundigere til verks på historikken, og jobbe for å finne ut hvordan sentrale myndigheter forholdt seg til Rushdie-saken gjennom et helt tiår. Jeg kunne også tillate meg å gi rom for mer analyse, og noen personlige betraktninger.

- c) Hovedproblemstillingen ble ikke endret. Men sluttproduktet ble naturligvis svært forskjellig fra de første manuskriptene. Mange hypoteser og teorier ble forandret eller forkastet. En del ble lagt vekk fordi researchen førte meg helt andre steder. Noe ble i første omgang lagt vekk av TV-tekniske og dramaturgiske grunner. Mye ble forkastet fordi jeg ikke hadde lyst til å gå ut med halvkvadede hypoteser, selv om mange av dem var svært spennende.

Etter at TV 2 sendte den første dokumentaren i 1997, ble problemstillingen i sterkere grad rettet inn mot å få politiet til å fortelle offentlig hva som var hovedsporet i saken. I arbeidet med boka var arbeidet mer preget av ren etterforskning, i jakt på indisier, og i jakt på detaljar som kunne fortelle leseren hva som skjedde i Dagaliveien i oktober 1993.

d) Organisering av arbeidet:

Første fase var innhenting av skriftlig materiale fra alle tenkelige og utenkelige kilder. Jeg la særlig vekt på å oppdatere meg på alt som var skrevet om iransk statsterrorisme og om Rushdie-saken. Jeg skaffet meg alle dokumentarfilmer som var laget om dette emnet i Europa de siste årene. Møtene med Den internasjonale Rushdiekomiteen i London ga meg gode ledetråder. Dommen i Mykonos-saken var særlig interessant, og jeg brukte mye tid på å skaffe dokumentene fra rettssaken, og på å få kontakt med de sentrale kildene og vitnene i saken. Jeg bestilte det meste som fantes av dokumenter om forholdet mellom Norge og Iran i departementsjournalane, men fikk avslag på nesten alle søknader. Samtidig bygde jeg opp et muntlig kildenett: Politikere, kilder i POT, i det iranske miljøet, i den norske Rushdiekomiteen, i forlagsbransjen og i Nygaards nabolag. Jeg brukte også mye tid på å samle informasjon om aktiviteten i de iranske ambassadene, og om den iranske motstandsbevegelsen i Norden.

Jeg søkte om innsyn i loggene ved de politikamrene som hadde ansvar for grensekontrollen. Jeg søkte også om innsyn/delinnsyn i saksdokumentene ved Oslo Politikammer, og i alle dokumenter som handlet om Rushdie-saken i Utenriksdepartementet. Jeg søkte videre om visum til Iran kombinert med en forespørsel om et intervju om Rushdie-saken på høyest mulig plan i Teheran. Jeg hadde liten tro på at det skulle la seg gjøre, ettersom BBC hadde fått avslag da de laget dokumentarfilmen "The terror Network". Men etter noen måneders venting og litt purring, fikk jeg både visum og intervjuavtale høsten 1997.

Samtidig var det viktig for meg å informere William Nygaard om alt jeg kom over av nye opplysninger. Jeg bestemte meg tidlig for at jeg ikke ville lage dokumentaren dersom William Nygaard ikke hadde såpass tillit til meg at han ville stille opp. Jeg måtte gamble. Forlagsjefen sa ikke ja til å stille opp før jeg kom tilbake fra Teheran med et intervju der generaldirektøren i det iranske Utenriksdepartementet fortalte at han ba om at Rushdie måtte dø.

TV handler like mye om å få de riktige personene til å stille opp som å grave fram fakta. I arbeidet med TV-dokumentarene har jeg derfor brukt uforholdsmessig mye tid på å overtale folk som Nygaard, Salman Rushdie, Bani Sadr, Willy Haugli, Jan Simonsen samt flere av de sentrale nabovitnene til å bli med i programmet. Jeg brukte også lang tid på å spore opp mange vitner, ettersom flere av dem hadde flyttet fra Dagaliveien.

Mesteparten av arbeidet gjorde jeg alene, noe i samarbeid med fotograf Frank Melhus. Med jevne mellomrom orienterte jeg faktasjefen i TV 2 om framdriften. Vel en måned før vi skulle sende dokumentaren i 1997, presenterte jeg resultatet av min research for nyhetsredaksjonen. Jeg hadde da satt opp en liste der jeg foreslo 10- 15 nyhetssaker som vi burde lage før og etter at vi sendte dokumentaren. Jeg ba samtidig om å få med meg et par medarbeidere som kunne presentere/ jobbe videre med disse sakene.

Når det gjelder arbeidet med dokumentaren i 1998 fortsatte jeg å jobbe med de sporene jeg følte at jeg ikke hadde nådd fram med i 1997. Først i august/september kom jeg over opplysninger som var av en slik karakter at jeg bestemte meg for å lage en nye dokumentar i forbindelse med femårsdagen for attentatet i oktober 1998..

På det tidspunktet hadde jeg begynt å systematisere researchen med tanke på en bok. Bokarbeidet har jeg vært aleine om med god støtte fra forlagsredaktør Per Bangsund i Tiden Forlag. I forbindelse med bokarbeidet har jeg oppsøkt de fleste av kildene på ny. Jeg har også skrevet nye formelle innsynssøknader, og jeg har engasjert dyktige advokater for å øke presset i innsynsprosessen, og for å vurdere de juridiske sidene ved manuset. Det har vært helt avgjørende for prosjektet at William Nygaard var positiv til mitt ønske om å skrive bok. Han har bidratt med personlige opplysninger, og med faktakonroll, menhar ellers tilt meg helt fritt.

Problemer underveis?

Jeg fikk uventede problemer med Oslo Politikammer i forbindelse med dokumentarproduksjonen i 1997. Forholdet til politiet forandret seg fra å være åpnet og bra , til å bli svært vanskelig. Tidlig i prosessen hadde jeg møte med kriminalsjefen og informasjonssjefen ved Oslo Politikammer. Kriminalsjefen sa da at han ville skrive en statusrapport om Nygaard-saken. Han sa at han hadde behov for å kommunisere ut innholdet i rapporten. Jeg ble lovd eksklusivt innsyn, og vi drøftet til og med publiseringsdato.

På grunn av dette, ventet jeg med forsøkene på å skaffe meg kilder på grunnplanet i politiet. Jeg visste at det var eneste mulighet til å få detaljinformasjon, men var redd for at slike henvendelser kunne ødelegge muligheten for førsterett til innsyn når rapporten kom. Men politiet satte aldri i gang noe arbeid med en statusrapport. Likevel fikk jeg stadig høre at fra informasjonssjefen at det gikk min vei, at det trolig kom til å bli både rapport og innsyn. Jeg rettet også formelle forespørsler om jeg i første omgang kunne intervju noen av dem som var på jobb da politiet ble varslet om drapsforsøket. Jeg fikk aldri noe svar på de søknadene, til tross for flere purringer..

Jeg fikk heller ikke svar på noen av de andre spørsmålene jeg rettet til Oslo Politikammer under arbeidet med programmet i 1997. Til tross for fire skriftlige forespørsler og diverse telefonbeskjeder, valgte Oslo Politikammer å la være å svare. Ettersom det er et omfattende puslespill å redigere en dokumentar, hadde jeg satt en svarfrist på intervjuforespørlene tre uker før sending. Svarene uteble. Først to arbeidsdager før sending, meldte kriminalsjefen seg. Han fortalte da at det ikke var stort han kunne si, og han kunne ikke forstå hva slags rapport jeg etterlyste. På det tidspunktet var programmet gått til teksting, og det var for seint å gjøre nye opptak. Men jeg gjorde en avtale om at vi kunne intervju ham til vår nyhetssending samme dag som dokumentaren skulle sendes.

Den dagen dokumentaren skulle sendes, kunne jeg til min store forundring lese Aftenpostens toppsak der det sto at politiet hadde trappet opp etterforskningen i Nygaard-saken. Kriminalsjefen stilte også opp i Dagsnytt den morgenen for å fortelle om opptrappingen. Han gjorde det samme overfor flere andre medier i løpet av dagen. Hva opptrappingen gikk ut på kunne han ikke fortelle noe om. I ettertid har jeg fått vite at det knapt foregikk noen etterforskning på den tiden. Det eneste politiet hadde gjort i den perioden var å sjekke ut en iraner som var bosatt på Vestlandet, og som hadde telefonert litt hyppig til Iran fra sin arbeidsplass.

Dagen etter at TV 2 hadde sendt dokumentaren, kunne jeg lese intervju med Roger Andresen i Aftenposten og i Dagsavisen der det sto at filmen var full av faktiske feil. Ifølge Aftenposten ble dokumentaren ”slaktet av politiet”. Ifølge Dagsavisen hadde både jeg og William Nygaard misforstått snakket om en eventuell statusrapport. ” Det er utrolig at det

går an å rote det til slik”, sa Roger Andresen om meg til Dagsavisen. Dokumentasjonen på hva som var faktisk feil kunne han ikke komme med. Jeg ba i flere brev til Oslo Politikammer om å få vite hva som var feil, slik at jeg kunne korrigere det i den versjonen som det var aktuelt å selge til utlandet. Kriminalsjefen svarte at jeg ikke kunne få svar, ettersom jeg hadde takket nei til et intervju.

Ettersom dette er en metoderapport som i hovedsak blir lest av kolleger som er opptatt av undersøkende journalistikk, skriver jeg såpass utførlig om denne episoden. Det er tungt å forsøke å være kritisk når dementiapparatet har så lett tilgang til konkurrentenes spalter for å lage titler som ”Slakter TV2-program”. Jeg tåler gjerne slakt, og mener vi skal være kritiske til hverandres arbeid, men da må vi også forvente at kritikken er underbygd.

I forbindelse med bokarbeidet har innsynsproblemene fortsatt. Jeg har sendt foremelle innsynssøknader til Oslo Politikammer og til Utenriksdepartementet, og jeg har bedt om uformelle samtaler. Det har tatt lang tid før jeg fikk svar, og svarene har vært negative. Det til tross for at jeg har søkt om så uproblemtiske dokumenter som pressemeldinger og varslingstekster til grensestasjoner og ambassader. Jeg har anket, og fått nye avslag. Men til slutt fikk jeg innsyn i deler av departementetsmateriale. Politi og påtalemyndighet har derimot avslått alle søknader. Derfor har jeg vært nødt til å jobbe hardt for å bygge opp et kildenett av folk som egentlig ikke har lov til å uttale seg om saken. Det har ikke uventet ført til store problemer når det gjelder faktakontroll. Jeg fikk til slutt en avtale med Oslo Politikammer om et møte hvor jeg kunne legge fram noe av mitt materialemedtanke på faktakontroll. Til tross for en serie med purringer, fikk jeg aldri noe møtetidspunkt. Da tiden var i fed med å renne ut, opplyste jeg i en telefaks til Oslo Politikammer at jeg loggførte mine telefonhenvendelser, og at jeg aktet å offentliggjøre loggen i boka. Det var henhenvendelse som ga resultater.

e) Arbeidstid

Jeg regner med at jeg brukte bortimot et halvt års arbeidstid på TV-prosjektet i 1997, og to måneder i 1998. Jeg tror samlet arbeidstid med boka summerer seg til åtte måneder. Noe av tiden har jeg hatt permisjon fra TV 2 med stipend fra Det faglitterære fondet. I perioder har det gått en del helger, ferier og netter.

8) Spesielle erfaringer:

- Kontakten med Oslo Politikammer i denne saken har gitt meg mange nye og interessante erfaringer. Det samme gjelder kontakten med det iranske miljøet, både ambassademiljøet og opposisjonsmiljøet. Når jeg har møtt iranske opposisjonelle i Norge, har det f.eks. dukket opp mystiske farsitalende personer ved nabobordene. Etter å ha jobbet en tid med kilder i det iranske miljøet har jeg forstått at forholdet til sannhet er noe annerledes for dem som driver propagandakrig om Iran i Norge, enn det er for vanlige nordmenn. Jeg har derfor vent meg til å bli like skeptisk til alle. Gjestene ved nabobordet var neppe sendt av den iranske ambassaden slik mine kilder fortalte, men trolig sendt dit i et spill som skulle få det til å framstå som om kildene levde farlig.

Det var også spesielt å være journalist i Iran i 1997. Da jeg var på plass i Teheran fikk jeg beskjed om at den viktigste intervjuavtalen var endret. Jeg kunne først få mitt nøkkelintervju dersom jeg ble i Iran fire døgn lenger enn jeg avtalt, altså etter at visumet hadde gått ut. Slike opplevelser er aldri hyggelige. Jeg måtte krangle hardt og lenge for å få mitt avtalte intervju.

Jeg nevner også opplevelsene jeg hadde med tolken vi fikk tildelt til de tre offisielle intervjuene vi gjorde i Teheran. Jeg var noe skeptisk til ham, og fikk bekreftet mine mistanker da jeg kom hjem til Norge. Han var nemlig erklært unøsket her. Det viste seg at han ved flere anledninger hadde operert under falsk navn. En gang hadde han infiltrert Skolenes Landsforbund for å tilby seg å være medhjelper da forbundet skulle ha besøk av en sentral iransk opposisjonell. POT ble varslet, og hadde avslørt manen. Derfor ble han nektet visum da han seinere søkte om å få komme til Norge for å jobbe som tolk ved den iranske ambassaden.

Like før jeg reiste til Teheran hadde jeg for øvrig fått vite at en av de lokalt ansatte ved den norske ambassaden der hadde misbrukt sin tillit og drive med avansert visumforfalsking. Da jeg kom til Teheran, måtte jeg prøve å få denne ubehagelige saken bekreftet av det norske personalet der. Samtidig var jeg avhengig av deres hjelp i forbindelse med noen av de andre opptakene jeg skulle gjøre i Iran. Det var også en noe spesiell erfaring.

I denne saken har jeg også måttet ta en god del forholdsregler når det gjelder egen sikkerhet. Vanligvis pleier jeg å glede meg til sending når jeg har laget en dokumentar. I denne saken har gleden vært noe blandet, ettersom jeg i samråd med politiet ble anbefalt å være bortreist på sendedatoen og den første helgen etter bokutgivelsen.

Jeg har i perioder brukt mye tid på å kartlegge personer som det var grunn til å mistenke. Jeg har skaffet meg bilder og personalia, og kartlagt deres økonomi og omgangskrets, og sjekket deres bevegelser opp mot register som ikke er offentlige, dvs straffesaksregister, fremmedkontrollregister, og en del registeropplysninger om inn og utreise til Norge. Dette har vært en vanskelig og omstendelig jobb som ikke hadde vært mulig å gjennomføre uten lang kildepleie. Enkelte av personene jeg har gransket har vært i politiets søkelys for drapsforsøket, andre har knapt nok vært det. Flere ganger har jeg vært i tvil om jeg skulle ta neste skritt. En side ved saken er å granske polititabber og fortelle om dem, - noe helt annet er å kartlegge mulige gjerningsmenn og mulige medhjelpere. Det har heller ikke vært noen enkel avveining å finne ut hvor detaljert jeg skulle skrive om de jeg har sjekket ut, hvor langt jeg skulle gå i identifikasjon, og hvor tydelig jeg skulle skrive om mistanke og teorier. Det har vært en del bomturer i denne researchen. Men jeg mener det har vært like viktig å bruke tid på å sjekke en del personer ut av historien somdet har vært å sjekke bevegelsene til dem som det til slutt var grunnlag for å skrive om.

Oslo Politikammer har vært en vanskelig samarbeidspartner i så måte. Jeg har derfor opplevd at det har vært enklere å få ut opplysninger om en mistenkt i Nygaard-saken hos den tyske riksadvokaten enn det var hos norsk politi. Derfor prioriterte jeg å dra til Tyskland for å få så mange opplysninger som muliger om forbindelsene mellom den ene dømte i Mykonos-saken og Nygaard-saken. Enhver opplysning jeg fikk om navngitte personer fra andre kilder, kunne gi meg nye grunnlag for å få flere personopplysninger i Norge, - og for å få noen nye detaljer hos et ellers lite meddelsomt politikammer.

Jeg nevner også at jeg har brukt mye tid på å sjekke loggene til småfly som landet på Fornebu i den aktuelle perioden i 1993, og for å sjekke ut hva som skjedde da en hasjdømt flyger ble leid for å frakte en av Norges best bevoktede menn. Videre har jeg ved hjelp av langvarig kildepleie greid å få fram mange opplysninger om iranske diplomaters arbeidsmetoder i Norge i de aktuelle årene. Det gjelder blant annet en av diplomatenes forsøk på å kjøpe våpen i det kriminelle miljøet i Oslo.

Noe av det som gjør Nygaard-saken spesiell er det nære vennskapet mellom den eneste siktede i saken og stortingsrepresentant Jan Simonsen. Dessverre kom boklanseringen på et tidspunkt der det også var strid om renominasjon av Simonsen. Det resulterte i en del underlige oppslag. Jeg var klar over at mange av opplysningene i boka var belastende for Simonsen, og hadde i min naivitet regnet med at noen av mine kolleger ville fatte interesse for det, og kanskje gå videre på noen av sakene. Men vi var litt uheldig med lanseringen av boka, så det ble ingen oppfølging i første omgang.

Jeg jobbet derfor videre med noen rykter jeg ikke hadde fått bekreftet før boka gikk i trykken. Et av ryktene handlet om at Simonsens pakistanske venn hadde hatt med seg pistol inn i Stortingsbygningen. Jeg hadde aldri trodd at vi kom til å få bekreftet dette ryktet som stammet fra kilder som ikke har noen forbindelse til Fremskrittspartiet. Men Jan Simonsen bekreftet det selv, og dermed var sirkuset i gang. I kommentarartikkel etter kommentarartikkel ble det påstått at dette var plantet av Simonsens motstandere, og at "eldgamle" saker ble hentet fram som ledd i en kampanje. Jeg prøvde forgivevis å få noen av mine kolleger i pressen til å forstå at det ikke var noen slik sammenheng, men det lyktes ikke.

9) Innhold i nyhetsserien:

Nyhetsserien i 1997 inneholdt følgende saker:

- **Utro tjener ved den norske ambassaden i Teheran skreiv ut falske visa i ei årrekke.** (12.12.-97 + 22.1.-97)
Opplysningen satt langt inne. Dette var en sak DU og UDI helst hadde sett aldri hadde blitt kjent. Men da jeg konfronterte etatene med min kunnskap, bekreftet de at det kunen dreie seg om mint ti tilfeller. Jeg har indikasjoner på at det kan være langt flere, og også på at den utro tjeneren hadde kontakter med etterretningstjenesten i Iran. Da jeg fikk ut de hemmelegstemplede dokumentene i 1998, viste det seg at visumforfalskningen var avslørt i Tyskland og ikke i Norge.
- **Total svikt i grensekontrollen da Nygaard ble skutt.** (13.12.-97)
Grenseloggen viste totalt svikt. Ved Svinesund og ved Ørje kom grensekontrollen først i gang over 4 timer etter at skuddene smalt. Ved Kongsvinger ble meldinga om grensekontroll først mottatt over 7 timer etter attentatet i Dagaliveien på grunn av datasvikt.
- **Forhør av sentralt vitne i Nygaard-saken somlet bort.** (14.12.-97)
Flere av Nygaards naboer retter sterk kritikk mot politiets arbeid. Politiet gjorde ingen systematisk dør-til dør-undersøkelse i nabolaget. Naboen hadde sett en mystisk person i området og kontaktet selv politiet to dager etter attentatet p.g.a. medieomtale av saka. Da han 3 uker seinere ble kontaktet av politiet, viste det seg at politiet hadde rota bort det første telefonforhøret.
- **Dødsdommen står ved lag** (15.12.-97)
Generaldirektøren i det iranske Utenriksdepartementet sa at dødsdommen fortsatt sto ved lag, og at den gjaldt William Nygaard. Han sa samtidig at det ville ha vært bra for verden dersom Salman Rushdie var død.
- **Iran "lurt til å trekke fatwaen på norsk jord"** (15.12.-97)

Detaljer om hva som skjedde da Irans ambassadør ble kalt hjem etter å ha skrevet et brev om at dødsdommen ikke gjaldt norske borgere. Generaldirektøren hevdet at det norske Utenriksdepartementet lurte ambassaden til å skrive dette.

- **Utenriksdepartementet vil protestere (16.12.-97)**
 - Menneskerettsminister Hilde Frafjord Jensen varslet at hun ville kalle Iran inn på teppet. To representanter for Framskrittspartiet protesterte utenfor Irans ambassade og leverte tilbake julekortene.
- **Iran kalla inn på teppet (17.12.-97)**

Irans charge dåffair nottar protester fra Utenriksdepartementet på grunn av intervjuet vi hadde gjort i Teheran. Norge protesterte mot dødsdommen.
- **Kripos-rapportens konklusjoner (17.12.-97)**

Den hemmelegstemplede KRIPOS-rapporten hadde som hovedkonklusjon at politiet burde ha en ny gjennomgang av saken til den pakistansk-fødte nordmannen som en gang var siktet for å avgi falsk forklaring i saka. Men han fikk som råd å kun forklare seg rettslig. Vi avslørte at han fikk rådet fra advokatene Anne Holt/Fredrick Andersen, og sin nære venn Jan Simonsen.
- **Iraner nektet visum til Norge da han søkte om jobb som tolk (19.12.-97)**

En iransk diplomat ble i 1996 nektet visum til Norge. Han søkte om visum for å jobbe som tolk. Men det viste seg at han tidligere hadde operert under falsk navn i Norge og gjort forsøk på å infiltrere Skolenes Landsforbund for å komme tett på iranske opposisjonelle som skulle på foredragsturné i Norge.
- **Justispolitikere krever gjennomgang av varslingsrutinene og evt innføring av riksalarm i Norge. (9.1.-98)**

Dette var et spørretimespørsmål på bakgrunn av vår dokumentasjon av grensekontrollsvikten.
- **Jan Simonsen mener Kirsti Kolle Grøndahl er uegnet som Stortingspresident (14.1.-98)**
- Jan Simonsens brev til presidenten kom på bakgrunn av at hun hadde kritisert han for mulig sammenblanding av private interesser og vervet som Stortingsrepresentant.
- **Regjeringa engasjerer seg i Nygaardsaka (22.1.-98)**

Etter at dokumentarfilmen ble vist på et seminar for Rushdiekomiteene i Norden i februar 98, sa Odd Einar Dørum at Nygaard burde kunne få vite kva som var hovudsporet, og at han ville ta dette opp med justisministeren.
- **Pakistaneren var innom Irans ambassade i London (9.9.-98)**
- Pakistaneren som var siktet for å ha avgitt falsk forklaring i Nygaard-saken var innom Irans ambassade i London da han var på vei fra Karachi til Oslo i 1994. Han var da på underveis hjem til Norge for å forklare seg rettslig om hvorfor han dro til Iran dagen etter at Nygaard ble skutt, og for å svare på spørsmål om hvorfor han hadde samme type våpen og samme type ammunisjon som ble brukt under attentatet mot Nygaard.
- **Rushdieboka er hovedsporet sier politiet. (8.10.-98)**

For første gang fortalte politiet at Rushdieboka var hovudsporet. Roger Andresen sa dette i et intervju med TV 2 etter at vi i lang tid hadde presset både Riksadvokaten og Oslo Politikammer på dette.

- **Nøkkeltvitne forteller om mannen hun så i Nygaards hage attentatdagen. (10.10.98)**
I lang tid hadde jeg prøvd å komme i kontakt med nøkkeltvitnet i Nygaards saka, dvs praktikanten som jobba for Nygaards leieboer. I TV2s sending Magasinet fortalte hun for første gang om mannen hun så i Nygaards hage attentatdagen. Hun kom også med nye opplysninger om en mystisk teppeselger som ringte på døra ei uke før attentatet.
- **Vitne forteller om et mystisk pizzabud uten pizza. (12.10.-98)**
I denne sendinga intervjuet jeg en kvinne som tidligere var Nygaards nabo. Hun fortalte om to pizzabud som hadde ringt på en kveld og insistert på at de ville levere pizza. Kvinnen følte at hun ikke ble tatt på alvor da hun fortalte om dette til politiet.

Hva var nytt i dokumentarene ?

Nygaards saka er stor og omfattende. Jeg har derfor laget en kort oppsummering av det jeg mener var nytt i de to dokumentarene:

- Svikten i grensekontrollen ved Kongsvinger Politikammer
- Det mangelfulle arbeidet politiet gjorde i nabolaget, det tok lang tid før alle var spurt, forhør ble somlet bort, og det tok lang tid før sentrale vitner ble kalt inn.
- Politiet tok aldri kontakt med Rushdiekomiteen i Norge eller andre land.
- En utro tjener ved den norske ambassaden i Teheran skrev ut falske visa til Norge.
- Anne Holt, som seinare ble justisminister var advokat for den enaete som har vært sikta i Nygaard-saken. Denne personen var vel og merke kun siktet for å ha avgitt falsk forklaring. Både Anne Holt og Jan Simonsen rådet personen til kun å forklare seg rettslig.
- Personen som var siktet dro med enveisbillett til Teheran dagen etter at skuddene smalt i Dagaliveien. Han kjøpte billetten kontakt i Widerøes skranke
- Førstesekretær Muhammed Nikkhah ved Irans ambassade reiste til Tyskland fire dager før attentatet. Der var også Irans informasjonsminister Ali Fallahain.
- Norsk politi har aldri forhørt Bani Sadr, nøkkeltvitne fra Mykonossaken.
- Nøkkeltvitnet fortalte for første gong om sine opplevelser. Deler av historien var kjent via politiet, men opplysningen om teppeselgeren var ny.
- En annen nabo fortalte om et pizzabud som ringte på en uke før attentatet
- Nygaards tidligere leieboer fortalte om en etterforsker som gjerne ville gjøre neste intervju hjemme hos henne over en flakse vin.
- Pakistaneren reiste via Irans ambassade i London da han var på vei fra Pakistan til Oslo for å forklare seg rettslig. Han har aldri blitt konfrontert med dette av politiet.
- Brevet fra Irans ambassade til Utenriksdepartementet om førstesekretær Muhammed Nikkhahs avreise var datert 11.10.-93, samme dag som Nygaard ble skutt. I brevet sto det at han hadde forlatt landet fire døgn tidligere, den 7.10.-93
- Politiet fortalte at Iran var hovudspore.

I dokumentaren fikk jeg også fram en del nytt bildemateriale. For oss som jobber med TV er det viktigere enn skriftlig dokumentasjon. Vi kunne difor for første gong vise bildene politiet tok inne i Nygaards hage på attentatdagen, samt bilder av det punkterte hjulet, og av det gjennomhullede tøyet Nygaard hadde på seg da han ble skutt

Nytt i boka "Attentatet"

Boka inneholder en rekke nyheter. En del av dem handler om den eneste som til nå har vært siktet i saken, en pakistaner som er nær venn av Jan Simonsen. Han hadde samme type våpen og ammunisjon som det som ble brukt i Dagaliveien, og han reiste på enveisbillett til Teheran dagen etter attentatet. Noe av det nye som nå kommer fram om Simonsens uføretrygdete venn er:

- Han kjøpte ikke enveisbilletten direkte til Teheran. Han prøvde å skjule sine spor ved først å kjøpe enveisbillett til Frankfurt, der han kjøpte ny enveis til Iran. Der ble han avvist og sendt tilbake til Norge. Her kjøpte han ny enveisbillett til Pakistan hvor han ble til politiet oppsøkte ham tre måneder etter attentatet.
- Han reiste uten bagasje, kjøpte de dyreste billettene, og skulle altså angivelig besøke sin syke mor. På veien la han inn en stopp i Iran for å besøke hellige steder. Men mor var ikke i Pakistan, hun var her.
- Han hadde ikke bare en Dan Wesson, men åtte andre skytevåpen til en verdi av vel 80 000 kroner. I beslaget var en avsgad hagle, og en halvautomatisk pistol som enkelt kunne bygges om til en maskinpistol. Han hadde kjøpt et ekstra løp til sin Dan Wesson så seint som i juni. Dette løpet solgte han angivelig til en kjøper som aldri har meldt seg. For at han skal bli sjekket helt ut av saken, må politiet ha alle de aktuelle løpene.
- Jan Simonsens venn tok direkte kontakt med Willy Haugli for å få tilbake våpnene. Simonsen var med på møtet. Pakistaneren fikk tilbake alle våpnene, - unntatt hagla som han ble bøtelagt for. Haugli hevder den dag i dag at Simonsen i dette møtet ba om å få en erklæring om at vennen var sjekket ut av saken.
- Simonsen kjøpte leilighet av den pakistanske vennens familie våren 1994, som han fortsatt leier ut til en av guttene gratis. Han hevder at det vil være umoralsk å kreve leie så lenge han selv bor i en stortingsleilighet. Banken har pant for 750 000 i leiligheten.
- Simonsen kjøpte skuddsikker vest til sin kamerat.
- Simonsen rådet sin kamerat til kun å forklare seg rettslig, og var aktiv i korridoren under de to rettslige forhørene i januar 1994, - der Anne Holt var en av forsvarerne.
- Vennen ble arrestert for sin befatning med Nygaardsaken en lørdag våren 1998. Meningen var å holde han i arresten og gjøre nye forhør søndag morgen. Men mens etterforskerne forberedte avhøret lørdag kveld, ble han plutselig løslatt av fysisk-medisinske årsaker. Ledelsen ved politikammeret hadde i samråd med statsadvokaten kommet til at han skulle settes fri, til stor forundring for etterforskerne.

Det er også mange andre nyheter i boken. Her er et utvalg:

- Da Nygaard kom til forleggerforeningens julebord to måneder etter skuddene, ble det ringt inn en bombetrussel. Kun tre personer visste at Nygaards skulle være til stede. Alle ble evakuert unntatt Nygaard og hans vakter. De satt på foreningsformannens kontor da bombehundene kom. Forleggerforeningen anmeldte saken på grunn av mistanke om telefonavlytting, men hørte aldri noe mer.
- Samme natt ble det ringt inn en bombetrussel til Sunnaas. Da ble kun Nygaard evakuert.
- Da Nygaard flyttet ut av Sunnaas fikk han sikkerhetstiltak som savner sidestykke i norsk historie. Den norske stat hadde ingen pansret bil som var god nok, - de måtte låne BMWen som Carl Bildt hadde brukt. Bilen ble angrepet to ganger i garasjen på Frogner.
- Førstesekretær Muhammed Nikkhah ved den iranske ambassaden forlot Norge fire dager før attentatet. Han dro til Tyskland der Irans "informasjonsminister" var. Men brevet om at han hadde fratruddt ble først sendt den dagen Nygaard ble skutt. Nikkhah kom til Norge kort tid etter at "Sataniske Vers" ble gitt ut i 1989. Han prøvde flere ganger å skaffe våpen på det illegale markedet i Oslo. Bl.a. forsøkte han å handle med Geir Grande. To uker før han dro, flyttet han plutselig fra leiligheten han leide, og inn i ambassaden.

- I boka er det en rekke nye opplysninger om ambassadepersonellets bruk av dekknavn og om flyktningsespionasje. En av diplomatene ble utvist, en ble erklært PNG i Norge. Nikkhah er nå i diplomatisk virke ved Irans konsulat i Mostar.
- POT fant spor etter telefonavlyttingsklips i koplingsboksen inn til Torhild Brekkes leilighet da hun var aktiv i forbindelse med Rushdies og Marziehs besøk i Norge. POT mener det kan ha vært iransk avlytting av norske borgere.
- En hasjdømt flyger var pilot for Johan J. Holst da han var på vei til et møte i forbindelse med Osloavtalen, tre uker etter attentatet mot Nygaard. Narkospanerne på Gardermoen forsto ingenting da Holst gikk inn i flyet. Flygeren hadde tidligere vært involvert i en våpensmuglingsskandale i Tsjekkia, og han hadde handlet med Osmium. Regjeringen hadde leid flyet, men glemte sikkerhets sjekken. Noen måneder etter, ble flygeren arrestert med hundre kilo hasj i flyet. Etter endt soning fløy han Salman Rushdie fra England til Danmark. Flyet var leid av den danske regjeringen, en regjering som var nær ved å måtte gå, - fordi den opprinnelig hadde avlyst Rushdies besøk. De mente de ikke kunne garantere hans sikkerhet.
- Den samme hasjdømte flygeren landet på GA-terminalen på Fornebu den dagen Nygaard ble skutt, - og den dagen Nikkhah forlot Norge. Han var mistenkt for å ha fløyet Nikkhah tilbake fra Kbh til Norge med privatfly, - mens en annen reiste videre til Teheran på hans identitet.
- Pengeinnkreveren Hassan Sombol fortalte den ene røverhistorien etter den andre til Leif A Lier, og fikk bedre soningsforhold. Bl.a. fortalte han at han og Espen Lie hadde fått tilbud fra en iransk diplomat om å ta liv i Norge. Politiet brukte masse tid på å sjekke ut hans spor, på Kypros og i Danmark. Til slutt endte de opp med et oppsiktsvekkende brev fra Justisdepartementet: Sombol som hadde utvisningsvedtak på grunna v en serie kriminelle forhold, - fikk et brev fra JD der han fikk lovnad om oppholdstillatelse i Norge.
- En av de som ble dømt for å ha drept fire kurdere på oppdrag fra den iranske stat på restaurant Mykonos i Berlin, hadde et norsk telefonnummer i telefonlista si. Det gikk til en libanesiser i Oslo som var mistenkt i Nygaardsaken. Den mistenkte kom med Kielferga to dager før Nygaard ble skutt, og bodde hos en landsmann av seg som var sjåfør ved den iranske ambassaden. Libaneseren var utvist fra Norge da politiet fikk kjennskap til telefonnummeret.

Jeg har også laget en stikkordsmessig oppsummering av nyhetene i boka, slik de framkommer side for side.

- s.39 Opplæringslederen på sykehuset visste hvem som fant Nygaard, men ble avvist da hun prøvde å si fra
- s 50 Utenriksdepartementets reaksjonsmåte etter Nygaard-saken. Dokumentene er nedgradert etter press fra forfatteren.
- s 70 Pakistanerens reisemønster. Han dro ikke direkte til Teheran dagen etter attentatet, men først til Frankfurt, der han kjøpte ny enveisbillett til Iran
- s 73 Førstesekretær Nikkhahas avskjedsbrev var datert på attentatdagen, men han reiste fire dager før
- s 74/75 Nikkhahs oppførsel like før han forlot Norge. Gikk over på korttidskontrakt, flyttet inn i ambassaden
- s 91 Irans ambassadør oppsøkte Utenriksdepartementet tre dager etter attentatet
- s 100 Pizzabud som oppsøkte nabo en uke før attentatet. Tidligere nevnt i TV2-dokumentar, men utdypet her.
- S 106 Mistenkt libanesiser kom med Kielferga to dager før attentatet. Forklarte seg uriktig

- S108/109 Johan Jørgen Holst fløy til Paris med en pilot som seinere ble dømt for hasjismugling
- S114/115 Espen Lies og Hassan Sombols påstander om at de ble vervet/ politiets Kyprosreise
- S133 Polititabbe under Nygaards første offentlige opptreden. Alle ble evakuert fra julebordet unntatt William Nygaard
- S 140 /142 Pakistanerens våpenarsenal. Han hadde avsagd hagle og halvautomatisk pistol
- S143 Pakistaneren ble muligens lært opp av politiet
- S 145 Pakistaneren forklarer seg rettslig, med Simonsen i korridoren.
- S 147 Pakistaneren fikk skuddsikker vest av Jan Simonsen
- S 158/159 Sikkerhetstiltakene rundt Nygaard. Ingen bil var god nok i Norge. Måtte få Carl Bildts bil. Forsøkt brutt opp to ganger
- S 160 Panikkrekasjon i Norsk Faglittærer forfatterforening/ de ansatte kastet seg på gulvet da en dørsjesjåfør stormet inn.
- S 162 Ukjente detaljer om Rushdies besøk i Norge i 1992
- S 166 Regjeringens handlemåte i 1992 da Rushdie for første gang fikk møte en representant for en regjering. Statsråd Åse Kleveland nølte lenge før hun gikk på møtet i PEN-klubben. Gudmund Hernes gikk på Aschehougs hagefest uten å rådføre seg med noen.
- S 177 Den utviste konsulen Mohammed Movaheds arbeidsmetoder i Norge
- S 188 Jan Simonsen kjøper leilighet av siktedes familie.
- S 189 Jan Simonsen melder seg inn i skytterklubben til sin kamerat for å hjelpe han å få tilbake våpnene.
- S 190 Jan Simonsen kontakter Haugli for å hjelpe vennen med å få tilbake våpnene. Haugli vet ikke at beslaget også omfatter en avsagd hagle og en halvautomatisk pistol
- S 194 Politiet til Kypros på grunn av "tipset" fra Espen Lie/ hassan Sombol
- S 202 Brutal behandling av innbruddstyvene i Nygaards pansrede bil
- S 210 Spor etter avlytting på telefonen hos Toril Brekke
- S 214 Ambassadør Gavahi ble hjemkalt på årsdagen for attentatet. Hvorfor akkurat den dagen?
- S 224 POT-mann ramler over bord etter for mye vin
- S 228 Nytt vitne forteller om ambassadebil i Dagaliveien to år etter
- S 238 Kripos-rapporten med kritikk mot Leig A Lier
- S241 Iransk tolk uønsket i Norge. Infiltrerte under falsk navn
- S 245 Den hasjdømte flygeren er også pilot for Salman Rushdie. Han lander på Fornebu på attentatdagen og blir en tid også mistenkt for å være innblandet i Nygaard-saken.
- S 249 Nikkhah prøver å kjøpe våen i Norge. Bl.a. hos Geir Grande.
- S 257 Utro tjener produserte falske visa i Teheran. Nye detaljer om framgangsmåten
- S 263 En av de dømte i Mykonos-saken i Tyskland har telefonnummer til libaneser i Norges som var mistenkt i Nygaard-saken
- S 272 Hassan Sombol får tilbud om oppholdstillatelse i Norge dersom han kan komme med nye opplysninger i Nygaard-saken
- S 281 Simonsens venn blir arrestert så seint fom våren 1998. Planen er å konfrontere ham med hans besøk i den iranske ambassaden i London. Men han blir satt fri etter en dag i arresten. Mange lurar på hvorfor..

Hva har arbeidet med den saken ført til?

Jeg har nådd mange av de målene jeg satte meg da jeg startet Det viktigste var å få satt Nygaard-saken på dagsorden. Jeg har også fått bekreftet at mitt arbeid harmedvirket til at Oslo Politikammer i perioder har trappet opp etterforskningen.

Arbeidet har ført til at det har blitt rettet søkelys på et av de mest alvorlige angrepene på ytringsfriheten i vår tid, dødsdommen over Salman Rushdie. Sentrale medarbeidere i Rushdiekomiteen karakteriserte intervjuet med generaldirektøren som oppsiktsvekkende direkte, og brukte det som grunnlag for en rekke nye utspill i forhold til Iran. Også norske myndigheter reagerte sterkt. Irans charges d'affair i Norge ble kalt inn til på teppet til Utenriksdepartementet kort tid etter at intervjuet ble sendt og meddelt en krass protest.

Saken resulterte ellers i spørretimespørsmål om grensekontrollen. Flere aviser skrev med utgangspunkt i filmen lederartikler om forholdet mellom Norge og Iran, og om det enkelte karakteriserte som politifiaskoen.

Dokumentarfilmen ble vist på et seminar for de nordiske Rushdiekomiteene i januar 1998. Der var også statsråd Odd Einar Dørum som lovet at regjeringen skulle se på saken. Han uttalte at politiet burde kunne si noe om hovedsporet.

På 9-årsdagen for fatwaen sendte den Internasjonale Rushdiekomiteen et brev til Irans president på bakgrunn av det intervjuet vi hadde gjort med generaldirektøren i det iranske utenriksdepartementet. Komiteen oppfordret til en dialog for å få slutt på truslene mot Rushdies liv. Komiteen sendte også eit brev til Utenriksminister Knut Vollebæk der den ba om et møte mellom han og Salman Rushdie på bakgrunn av intervjuet i Teheran. Komiteen sendte videre et brev til den britiske utenriksministeren og ba ham om å sørge for at videre forhandlinger mellom Iran og EU inkluderte protester mot Rahimpours sterke støtte til dødsdommen.

Kort tid etter at disse brevene ble sendt, ba både den britiske og den tyske ambassaden om å få utskrift av TV2s intervju med Rahimpour i forbindelse med forhandlingene mellom EU og Iran om å ta opp igjen de diplomatiske forbindelsene. Jeg har fått opplysninger om at dette utgjorde en del av bakgrunns materialet for forhandlingene mellom Storbritannia og Iran som ledet fram til kunngjøringen fra Irans utenriksminister høsten 1998 om at den iranske regjeringen ikke lenger støttet dødsdommen.

Jeg tror også at mitt arbeid med saken, og mitt gjentatte press var medvirkende årsak til at politiet i oktober 1998 fortalde at Rushdieboka var hovedsporet i etterforskninga.

Oslo 20.01.01

Odd Isungset